

УДК 811.161.3'373.21

С.С. Клундук¹, Н.Р. Якубук²¹канд. філал. навук, дац. каф. рускай літаратуры і журналістыкі

Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А.С. Пушкіна

²канд. філал. навук, дац. каф. беларускай філалогіі

Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А.С. Пушкіна

e-mail: ¹svetlanaklunduk@gmail.com; ²smalusha@yandex.by**ЗЕМЛЯРОБЧАЯ ЛЕКСІКА
ЯК УТВАРАЛЬНАЯ БАЗА МІКРАТАПАНІМІ ПАБУЖЖА**

Праводзіцца даследаванне адапелятыўных мікратапанімаў Пабужжа. Вызначаюцца матывальныя асновы, што выкарыстоўваюцца ў працэсе ўтварэння назваў мікрааб'ектаў, суадносных з земляробчай лексікай.

Ва ўтварэнні адапелятыўных назваў урочышчаў Пабужжа значнае месца належыць земляробчай лексіцы. «Назвы зямельных участкаў – адна з шматлікіх і разнастайных у семантычных адносінах груп земляробчай лексікі, якая знайшла шырокае адлюстраванне ў беларускай тапаніміі. І гэта заканамерна. У гаспадарчай практыцы беларуса земляробства на працягу раду эпох было дамінуючай галіной, а вядучую ролю ў ім доўгі час адыгрывала лясное рольніцтва» [1, с. 71]. У асобныя групы намі вылучаны шэраг назваў.

I. Назвы зямельных участкаў на спосабе набыцця. Мікратапанімы гэтай падгрупы ўтвараюцца пераважна ад дзеясловаў **выменяць, даць, надаць, дзяліць, купіць, драбіць**: *Вымэнок* – луг, які выменялі ў суседняй вёсцы (Вялічкавічы Кам.), *Данішчына* – луг, паша (Яцкавічы, Вужыкі Кам., Пагубяцічы Бр.), *Делянка* – паша (Чэрск Бр.), *Драбовэц* – п. (Балоты Кобр.), *Дылэнічына* – п. (Астрамечава, Кошалева Бр.), *Дэлянка* – л. (Навасады Бр.), *Наданне* – ніз. (Дзямідаўшчына Кобр.), *Надаткі* – п. (Мухавец, Казловічы Бр.), *Надацькый луг* – луг (Бародзічы Кобр.), *Купча* – п., с. (Боркі, Дубічна Мал., Балоты Кобр., Вайская Кам.), *Купчэ* – п. (Унучкі Кам.), *Покупчыкы* – л. (Мацясы Жаб.), *Парцэлі* (ад пол. *parcela* ‘невялікі ўчастак лесу, які прадаецца’) – паша, *Прыдаткі* – п. (Ужыкі Кам.), *Спорное* – с. (Церабунь Бр.) і інш.

II. Назвы зямельных участкаў на працэсе ці спосабе распрацоўкі. Узнікненне мікратапанімаў, «у якасці ўтваральнай асновы якіх выкарыстаны назвы зямельных участкаў **ляда, пасека, дзерць, чысць, чарцяж**, а таксама назвы з каранем **-гар/-жар**, знаходзіцца ў самай непасрэднай сувязі са старажытнымі ляснымі распрацоўкамі» [2, с. 40]: *Выжар* – п. (Клейнікі Бр.), *Выжяр* – луг (Арэпічы, Мацясы Жаб.), *Гурылая* – п. (Навічкавічы Кам.), *Дырэчаньць* – п. (Прыбарава Бр.), *Дэрць* – п. (Селяхі Бр.), *Ляда* – п. (Селяхі Бр.), *Лядок* – п. (Масевічы Мал., Кабёлка Бр., Гвоздзь Кам.), *Погар* – паша (Шчэглікі Жаб.), *Погорілнык* – луг (Яцкавічы Кам.), *Прожар* – п. (Залескія, Чалішчавічы Кобр.), *Прыгурілэць* – п. (Знаменка Бр.), *Чарціж* – п. (Ляхаўцы Мал.) і інш.

Практычна ўсе тэрміны, якія паслужылі лексічнай асновай для гэтых мікратапанімаў, у мясцовых гаворках выйшлі з актыўнага ўжывання. Сваю першапачатковую семантыку захавалі тэрміны з каранем **-дзер-** і **-др-** (*надзёра, драпіна*), якія бытуюць у значэнні ‘ўчастак, утвораны на месцы раскарчаванага лесу’.

Такога тыпу назвы выкарыстоўваюцца пераважна для наймення палёў, зрэдку – лугоў, пашаў, сенажацяў: *Валішча* – п. (Ліпнікі Бр.), *Валішчэ* – п., распрацаванае ў лесе (Багданы Бр.), *Вальшча* – п. (Падлужжа Бр.), *Выруб* – п. (Дубіца Бр.), *Вырубка* – ўчастак л., раскарчаваны пад сенажаць (Кастары Бр.), *Вэруб* – п. (Свіцічы Кам.), *Пасека* – ўчастак л. (Ляхаўцы Мал.), *Потырыб* – п., *Поруба* – п. (Дубічна Мал.), *Порубка* –

п. (Дзяменічы Жаб.), *Потрыб* – паша (Хамуціны Кам.), *Потырыб* – п. (Падлессе Радв. Бр.), *Потырыбок* – п. (Камянюкі Кам.), *Прорубы* – ўр. (Навалессе Мал.), *Протэрэб* – с. на месцы хмызняку (Церабунь Бр.), *Пурупка* – с. (Пелішча Кам.), *Сякле* – с. (Харсы Бр.), *Тэрэбныця* – ўр. (Антанова Мал.) і пад.

III. Назвы зямельных участкаў па прыкмеце 'надзельная зямля'. У якасці лексічных асноў мікратапонімаў гэтай падгрупы паслужылі тэрміны *надзел (наділ, дзялка), паласа, рэз (різы, ріска, рыскі, рыскы, рыз, рызкэ, рызэ, рэзуха, раскі), прыдатак, дадатак*, якія з'яўляюцца «назвамі зямельных участкаў па дзеянню, якое звязана з дадатковымі зямельнымі надбаўкамі» [1, с. 81]: *Бліжніе різы* – п. (Камянюкі Кам.), *Бліжня ріска* – с. (Камянюкі Кам.), *Бырозува дялка* – с. (Навіцкавічы Кам.), *Вылыка полоса* – частка п. (Аніскавічы Кобр.), *Даліша ріска* – с. (Камянюкі Кам.), *Дальніе рызы* – п. (Камянюкі Кам.), *Дзялка* – п. (Дзівін Кобр.), *Довгы прыдаткы* – п. (Кустын Бр.), *Долынынскі рыскі* – п. (Завяршаны Кам.), *Дудаткі* – ўч. зямлі (Прылукі Бр.), *Задня полоса* – частка п. (Кошалева Бр.), *Когутаў надзел* – п. (Яменка Кам.), *Малая полоса* – частка п. (Аніскавічы Кобр.), *Надзел* – п. (Дзямідаўшчына Кобр.), *Надільное* – п. (Унучкі Кам.), *Паўлюсюва дылянка* – п. (Навіцкавічы Кам.), *Поврізы* – п. (Баяры Кам.), *Полковнічыхіна дыленка* – ўчастак п. (Навалессе Мал.), *Полоса* – частка п. (Аніскавічы Кобр.), *Полоска* – п. (Прыбарава Бр.), *Рез* – п., л. (Гута Бр.), *Рыз* – п., л., (Гута Бр.), *Рэзуха* – б. (Мельнікі Мал.), *Сырэдняя полоса* – п. (Кошалева Бр.), *Селішчанскыя полосы* – п. (Камянюкі Кам.), *Узкі рыскы* (Цюхінічы Бр.) і інш.

Надзелы ў выглядзе палосак шырока практыкаваліся на Палессі. Звычайна на палоскі дзяліўся надзел бацькі паміж сынамі. Палоска не мела пэўнага памеру. Пад тэрмінам *надзел* разумеецца таксама ўчастак надзельнай зямлі, але большы памерам за палоску. Назвы з асновай *паласа, палоска* маюць шырокае распаўсюджанне і з'яўляюцца ў мясцовых гаворках семантычна даволі празрыстымі.

Засведчаны таксама мікратапонімы, утваральнымі асновамі для якіх паслужылі тэрміны *загон, кавалкі, луста*: *Дэвятъ загоны* – п. (Лышчыцы Бр.), *Загон* – частка п. (Замшаны Мал.), *Загоны* – п. (Ленінскі, Сяхновічы Жаб., Люта Кам.), *Загонэ* – п. (Дзівін Кобр.), *Кавалкі* – п. (Баршчэва Кам.), *Луста* – п. (Зеляніца Мал.), *На трох загонах* – с. (Макавішчы Кам.), *Пяць загонав на болоті* – п. (Церабунь Бр.), *Сем загоны* – п. (Ратайчыцы Кам.), *Тры загоны* – п. (Макавішчы Кам.) і інш.

IV. Назвы зямельных участкаў па мэце гаспадарчага выкарыстання (па прыкмеце 'гаспадарчае прызначэнне ўчастка'). Мікратапонімы данай падгрупы ўтвараюцца ад лексем, што абазначаюць прызначэнне зямельнага ўчастка: *гарод, луг, сенокос, сеножаць, выган, стойло, пакос, пасовыско* 'паша', *ухожэ* 'ўчастак лесу, вылучаны для палявання; месца звярыных ловаў' і інш.: *Більскі луг* – луг (Рагозна Жаб.), *Болотна сіножатъ* – с. (Катэра Кам.), *Вовчый луг* – п. (Хацінава Кам.), *Выгон* – п. на месцы, дзе раней пасвілі жывёлу (Вулька Застаўская Бр.), *Выгун* – п. (М. Курніца Бр.), *Вылыкий луг* – луг (Замшаны Мал.), *Выхуд* – п. (Ляхаўцы Мал.), *Вэпуст* – луг (Падбродзяны Кам.), *Городы* – п. (Рудавец Бр.), *Городышча* – л. (Азяты Жаб.), *Довгы лонкі* – с. (Чвіркі Кам.), *Дыкий луг* – луг (Яцкавічы Кам.), *Завыгонне* – п. (Пагубяцічы Бр.), *Загородде* – п. (Хмелева Жаб.), *Залужжэ* – б. (Галоўчыцы Кам.), *Заухожэ* – п. (Кабёлка Бр.), *Зверынец* – с. (Катэра Кам.), *Звырынэць* – п., с. (Прыбарава Бр., Воўчын Кам.), *Камынный луг* – луг (Яцкавічы Кам.), *Карліков луг* – луг (Загарадня Кам.), *Клёмбы* – хм. (Казловічы Бр.), *Клуянскія сенажаці* – с. (Воўчын Кам.), *Козье стыйло* – л. (Навасады Бр.), *Коло лужка* – п. (В. Турна Кам.), *Ксёндзув луг* – луг (Бародзічы Кобр.), *Лонка* – с., луг (Воўчын, Ліпна Кам., М. Шчытнікі Бр.), *Лонцэ* – с. (Агароднікі Кам.), *Луг* – с., луг (Ляплёўка Бр., Макавішчы Кам.), *Лугавая* – с. (Барысы Бр.), *Лужок* – луг (Ратайчыцы Кам.), *Лужышчы* – луг (Воса Кобр.), *Лясная сенажаць* – с. (Дубок Бр.), *Майдан* – уч. зямлі (Падбела Кам.), *На лузі* – с. (Селяхі Бр.), *Огороды* – п., с. (Аніскавічы, Дубіны Кобр.), *Панскы гурод* –

п. (Масевічы Мал.), *Паша полёвая* – паша (Рагозна Жаб.), *Пасовыско* – паша (Селяхі, Прыбарова Бр., Воўчын Кам.), *Пасовыцка* – паша (Дубіца Бр.), *Пастовнык* – паша (Дубіца Бр.), *Пастувэнь* – паша (Харсы Бр.), *Пастунок* – паша (Навасады Бр.), *Пастушка* – выган (Арэхава Мал.), *Пасыця* – луг, паша (Хаціслаў Мал.), *Пасыцівічына* – с. (Дубіны Кобр.), *Паша лысная* – паша (Рагозна Жаб.), *Паша полёвая* – паша (Рагозна Жаб.), *Под звырынцём* – л. (Селяхі Бр.), *Полевое пасовыско* – паша (Вужыкі Кам.), *Поповы гуроды* – с. (Харсы Бр.), *Сенажаць* – луг (Багданы Бр.), *Сінокос* – с. (Селяхі Бр., Грушаўка Кам.), *Сінокос луговой* – с. (Шчэглікі Жаб.), *Стуйло* – п., груд (Навасёлкі Кам., Навалессе Мал.), *Сыножатка* – с. (Навіцкавічы, Янушы Кам.), *Сынукос луговэй* – с. (Хамуціны Кам.), *Сэножыцкое* – п. (Арэхава Мал.) і інш.

Многія мікратапонімы ўказваюць і на прыналежнасць участка зямлі, спалучаючыся з імёнамі (прозвішчамі, мянушкамі) уладальнікаў: *Бабурыцкі сінокос* – с. (Воўчын Кам.), *Барозкі лужок* – луг (Замшаны Мал.), *Гнатув покус* – уч., с. (Шышова Кам.), *Голубочковэ ухужы* – хм. (Рыццэ Бр.), *Забольскі луг* – луг (Рагозна Мал.), *Кунтунова сіножатка* – с. (Мельнікі Мал.), *Лысыковэ пасовыско* – паша (Вужыкі Кам.), *Майковы пашы* – паша (Ставы Кам.), *Макарцэв луг* – луг (Багданы Бр.), *Олікуў лужок* – луг (Навіцкавічы Кам.), *Охрімова сеножатка* – с. (Дубок Бр.), *Парфенаў луг* – луг (Збураж Мал.), *Пэлэховы пашы* – паша (Ставы Кам.), *Рытынкын луг* – луг (Гута Бр.), *Тетерівська пашня* – паша (Дубок Бр.), *Хумова лонка* – с. (Знаменка Бр.), *Хухраковы пашы* – паша (Ставы Кам.), *Шыміньскы пашы* – паша (Ставы Кам.), *Якімова сіножатка* – с. (Дубок Бр.). Гэта гаворыць пра тое, што зямельныя ўчасткі распрацоўваліся прыватнымі асобамі, уласнасцю якіх з’яўляліся.

V. Назвы зямельных участкаў па форме і месцаразмяшчэнні. Тэрміны, якія выступаюць у якасці тапаасноў мікратапонімаў гэтай падгрупы, таксама з’яўляюцца паказальнымі ў сістэме земляробства нашага рэгіёна. З’яўленне новых астраўкоў, куткоў, кліноў, палос, шый, рагоў, палянак абумоўлена імкненнем землеўладальнікаў расшырыць свае надзелы за кошт распрацоўкі лясных (наогул, зямельных) участкаў. Асноўныя тэрміны, што паслужылі базай для ўтварэння мікратапонімаў гэтай падгрупы, – *востраў (астрэвок, вістрэво, гострув), паляна, паласа* – ‘поле сярод балота ці лесу, сухое месца сярод балота’, *клін, рог, кут, вугал* – ‘участак у форме кліна’.

На Пабужжы зафіксаваныя наступныя мікратапонімы, матываваныя назвамі зямельных участкаў па форме (канфігурацыі) і месцаразмяшчэнні аб’екта: *Бакуновая пэцля* – уч. л. (Дубіца Бр.), *Бліжніе різы* – п. (Камянюкі Кам.), *Блысыці пэрышы* – с. (Залескія Кобр.), *Боковое* – п. (Бушмічы Кам.), *Борок астрэв* – уч. п. (Дамачава Бр.), *Валькова паляна* – паша (Печкі Мал.), *Вігла* – б. (Мухавец Бр.), *Вістрэво* – п. (Хаціслаў Мал.), *Волосач* – п. (Падлессе Жаб.), *Волосыўка* – п. (Велікарыта Мал.), *Вугла* – п. (Мелянькова Кобр.), *Вылы* – п., луг (Пелішча Кам., Знаменка Бр.), *Высокі астрэвок* – с. (Вялічкавічы Кобр.), *Ганок* – узв. (Грушаўка Кам.), *Гвоздзе* – ўчастак зямлі (Каленкавічы Кам.), *Гладкі кут* – п. (Мухавец Бр.), *Глубока* – п. (Каленкавічы Кам.), *Глубокий угол* – л., п., б. (Агароднікі Падбельскія Кам.), *Гострув* – п. (Харсы Бр.), *Грыда* – п. (Забалацце Мал.), *Довга* – п., луг (Амяліна Бр.), *Довгуны* – с., п. (Прылукі Бр.), *Дыйнакові кут* – частка п. (Арэхава Мал.), *Журавлёва шыя* – п. (Чвіркі Кам.), *Задняя паласа* – частка п. (Кошалева Бр.), *Задне* – п. (Вялічкавічы, Навасёлкі Кам.), *Задне болото* – п. (Падлессе Жаб.), *Задняя дычка* – частка п. (Дзімідаўшчына Кобр.), *Задовгэ* – луг (Ляхаўцы Мал.), *Зазыды* – п. (Пяскі Бр.), *Закрайкі* – л. (Мельнікі Мал.), *Закруглэ* – п. (Прылукі Бр.), *Закружжэ* – п. (Дубіны Кобр.), *Закут* – б. (Барысы Бр.), *Заошыёк* – л. (Мацясы Жаб.), *Зарогівка* – л. (Хаціслаў Мал.), *Засыцінкі задні* – п. (Мелянькова Кобр.), *Зубок* – л. (Навіцкавічы Кам.), *Зубрыцкі рог* – п. (Аніскавічы Кобр.), *Ігла* – частка л. (Ляхчыцы Кобр.), *Качый угол* – п. (Верхалессе Кобр.), *Клен* – п., частка л. (Падбела Кам.), *Клынок* – п. (Астрамечава, Казловічы Бр.), *Клынкы луг* – луг (Люта Кам.), *Клыны* – п. (Інды-

чы Кам.), *Козіны руг* – с. (Скокі Бр.), *Колода нізіна* – ніз. (Дзямідаўшчына Кобр.), *Косая* – д. (Шумакі Бр.), *Косочка* – д. (Навасёлкі, Вялічкавічы Кам.), *Крайне полэ* – п. (Катэра Кам.), *Крайня* – п. (В. Турна Кам.), *Кривый* – узв. (Забалацце Мал.), *Кругалка* – уч. зямлі (Хамуціны Кам.), *Круган* – л. (Боркі Мал.), *Кругліця* – п. (Расна Кам.), *Круглэ* – луг (Верхалессе Кобр.), *Круглэнька* – с. (Чэрск Бр.), *Кругляк* – уч. зямлі (Палінаўка Кам.), *Кружаўка* – п. (Хмелева Жб.), *Кружэчце* – луг (Мазуры Кобр.), *Кривая* – д. (Макавішчы Кам.), *Кривулі* – п. (Смуга, Казловічы Бр.), *Кривый* – луг (Ляхаўцы Мал.), *Кривэй багон* – л. (Зеляніца Мал.), *Кусуха* – д. (Вайская Кам.), *Кут* – п., луг, паша, л., (Чэрск, Барысы, Кустын Бр., Замшаны, Брадзяцін Мал., Залессе Кобр., Хамуціны, Каленкавічы Кам.), *Куток* – паша, п., б., луг (Дзямідаўшчына Кобр., Навасады, Дубок Бр., Трасцяніца Кам.), *Кухтюків круг* – луг, паша (Дзямідаўшчына Кобр.), *Левы кут* – п. (Чэрск Бр.), *Макаруў астравок* – п. (Верхалессе Кобр.), *Малая полоса* – частка п. (Аніскавічы Кобр.), *Мочікіевская полянка* – п. (Чэрск Бр.), *На шырокуму* – п. (Унучкі Кам.), *Ніжні лес* – ур. (Верхалессе Кобр.), *Ножык* – б. (Высокае Мал.), *Обрус* – п. (Тамашоўка Бр.), *Олейнікова поляна* – п. (Рыпец Бр.), *Островатыч* – частка п. (Аніскавічы Кобр.), *Острове* – п. (Скокі Бр.), *Островына* – с. (Добрае Кобр.), *Островэ* – паша (Ратайчыцы Кам.), *Острызуб* – п., с. (Аніскавічы, Дубіны Кобр.), *Осырэдкі* – п. (М. Шчытнікі Бр.), *Осырэдок* – п. (Замшаны Мал.), *Ошыёк* – луг (Мацясы Жаб.), *Папоў востраў* – луг (Дубіны Кобр.), *Пасы* – л. (Камароўка Бр.), *Подовжня* – п. (Грушаўка Кам.), *Подпырэдня долына* – п. (Шумакі Бр.), *Полоска* – с. (Прыбаравы Бр.), *Поповэ колена* – луг (Булькова Жаб.), *Попырэчка* – п. (Ратайчыцы Кам.), *Попырычнякы* – б. (Калодзічы Кобр.), *Поўздоўжне* – б. (Харсы Бр.), *Правы кут* – п. (Чэрск Бр.), *Прамежка* – д. (Карпін, Велікарыта Мал.), *Прямо* – п. (Люта Кам.), *Пупырычняк* – п. (Замшаны Мал.), *Пыродні лазышча* – с. (Залескія Кобр.), *Пятка* – п. (Ставы Кам.), *Рукав* – луг (Гершоны Бр.), *Рыг* – п. (Навіцкавічы Кам.), *Саніг* – л. (Балоты Кобр.), *Сомув хвост* – частка л. (Дзівін Кобр.), *Сырпок* – с. (Шумакі Бр.), *Сырэдня* – п. (Прыбаравы, Чылеева Бр.), *Сотнікаў востраў* – п. (Чэрск Бр.), *Тамашкув астравок* – п., с. (Выгода Кобр.), *Узка* – п. (Пелішча Кам.), *Узкэ полэ* – п. (Яцкавічы Кам.), *Узынька* – луг (Лышчыцы Бр.), *Уструвок* – паша (Падбела Кам.), *Шыйка* – п. (Дубавое Кам.), *Шырока шыя* – п. (Сцяпанкі Жаб.), *Шырыцьке* – п. (Дзяменічы Жаб.), *Юркава паляна* – п. (Печкі Мал.), *Яўгенеў рог* – п. (Замшаны Мал.) і інш.

VI. Назвы зямельных участкаў з агульным значэннем 'поле'. У колькасных адносінах група досыць шматлікая. Гэтыя найменні размяркоўваюцца раўнамерна па дадзенай тэрыторыі. Да ліку тэрмінаў, якія знайшлі адлюстраванне ў гэтай падгрупе мікратапонімаў, належаць *поле (полэ), політок, ніва (ныва), ныўка (нывка)*, семантыка якіх добра асэнсоўваецца ў мясцовых гаворках. Тэрмін *поле* вядомы ў тым жа значэнні, што і ў літаратурнай мове; тэрмін *ніва*, апрача значэння ўласцівага тэрміну *поле*, вядомы яшчэ ў некалькіх дыферэнцаваных значэннях: 'добрае, урадлівае поле', 'чым-небудзь засеяная доўгая паласа поля', 'поле, засеянае жытам ці пшаніцай', 'поле ў лесе': *Нівка* – п. (Замшаны Мал.), *Ныва* – п. (Селяхі Бр., Пералум'е Жаб.), *Нывка* – луг, п., востраў на б. (Завяршаны Кам., Пажэжын Мал., Бародзічы Кобр.), *Політкі* – п. (Пяскі Бр.), *Політок* – п., паша (Воўчын, Падбела Кам.), *Полэ* – п. (Дубічна, Велікарыта Мал.), *Полэчко* – груд (М. Курніца Бр.), *Пульцэ* – п. (Казловічы Бр.), *Рытополле* – п. (Бародзічы Кобр.).

Па структуры мікратапонімы данай падгрупы ў абсалютнай большасці – састаўныя назвы. Сярод іх можна вылучыць найменні, у якіх атрыбутыўны кампанент – якасны прыметнік – указвае на знешнюю прыкмету аб'екта, назва якога паслужыла асновай для субстантыўнага кампанента: *Большое полэ* – п. (Стрыганец Жаб.), *Вылеке поле* – п. (Навіцкавічы Кам.), *Выліка ныва* – п. (Мелянькова Кобр.), *Вылікэ полэ* – п. (Дзямідаўшчына, Выгода Кобр.), *Вылыка ныва* – с. (Залескія Кобр.), *Вылэкэ полэ* – п. (Гулі Бр.), *Галэ полэ* – п. (Орхава Бр.), *Добра ныва* – п. (Дзівін Кобр., Навасады Бр.), *Довгая*

ныва – п. (Прылуки Бр.), *Доўга ныва* – п. (Рыцец Бр.), *Задне полэ* – п. (Булькова Жаб.), *Крайне полэ* – п. (Катэра Кам.), *Круглое поле* – п. (Тамашоўка Бр.), *Молодая ныва* – паша (Навасады Бр.), *Сырэдне полэ* – п. (Яцкавічы Кам.), *Сэрэдне полэ* – п. (Булькова Жаб.), *Узкэ полэ* – п. (Яцкавічы Кам.), *Уске поле* – п. (Падбела Кам.), *Чорнае поле* – п. (Рагозна Жаб.), *Шырокае поле* – п. (Падбела Кам.) і інш.

Даволі шматлікую групу састаўных мікратапонімаў складаюць назвы, у якіх азначальны кампанент у форме адноснага прыметніка пераважна ўказвае на месца знаходжання аб'екта, абазначанага субстантывам: *Вырболотній політок* – п. (Навасёлкі Кам.), *Гайскае поле* – п. (Камень Кобр.), *Забуськэ поле* п. (Дубіца Бр.), *Загорскіе палі* п. (Воўчын Кам.), *Заклунный політок* – п. (Дубавое Кам.), *Мысцёво поле* – п. (Чэрні Бр.), *Околыньскэ полэ* – п. (Чэрск Бр.), *Осэлычній політок* – п. (Навасёлкі Кам.), *Сэлыцкый політок* – п. (Паніквы Кам.) і пад. Атрыбутыў у такіх назвах можа быць матываваны ўласнымі назвамі суседніх населеных пунктаў: *Барнадынскэ полэ* – п. (Прылуки Бр.), *Вульшаньцкый політок* – п. (Дубавое Кам.), *Дворэцкэ полэ* – п. (Каленкавічы Кам.), *Зарудныцкый політок* – п. (Дубавое Кам.), *Калэнкувське полэ* – п. (Дварэц Кам.), *Кізэцкый політок* – п. (Навасёлкі, Паніквы Кам.), *Пудбірскэ полэ* – п. (Каленкавічы Кам.), *Чэрнянскы нывкы* – луг (Альхоўка Кобр.) і інш.

Пераважаюць састаўныя найменні, у якіх азначальны кампанент (прыналежны прыметнік) звычайна ўказвае на асобу – уладальніка аб'екта, назва якога з'яўляецца субстантыўным кампанентам тапоніма: *Батрацкія поля* – п. (Забалацце Мал.), *Бугдановэ полэ* – п. (Прылуки Бр.), *Васільковэ полэ* – п. (Навалессе Мал.), *Галайково полэ* – п. (Орхава Бр.), *Дзякова ныўка* – паша (Рыцец Бр.), *Жуковое поле* – п. (Ляплёўка Бр.), *Казалово полэ* – п. (Чэрск Бр.), *Карачуновэ полэ* – п. (Брадзяцін Мал.), *Княжная нывка* – п. (Аніскавічы Кобр.), *Корково полэ* – п. (Мельнікі Мал.), *Ксёндзовэ поле* – п. (Галоўчыцы Кам.), *Курковэ полэ* – п. (Стрыганец Жаб.), *Кушнэрыковэ полэ* – п. (Чэрск Бр.), *Луканёва нывка* – л. (Селяхі Бр.), *Ляшовэ полэ* – п. (Навасады Бр.), *Магадыновэ полэ* – п. (Чэрск Бр.), *Міранышынэ полэ* – п. (Прылуки Бр.), *Місейковэ полэ* – п. (Стрыганец Жаб.), *Муляровэ полэ* – п. (Камень Кобр.), *Панасова нывка* – п. (Рыцец Бр.), *Панітоўскэ полэ* – п. (Дубіца Бр.), *Паньске поле* – п. (Падбела Кам., Падлужжа Бр.), *Паранькіна поле* – п. (Камень Кобр.), *Парфіева ніўка* – л. (Гута Бр.), *Попове поле* – п. (Радасць Кам.), *Пэрэхвалово поле* – п. (Ляплёўка Бр.), *Тарасова нывка* – п. (Ланская Мал.), *Трэбыкова ныўка* – паша (Дубічна Мал.), *Юрковское поле* – лагч. (Печкі Мал.) і інш.

VII. Назвы зямельных участкаў у залежнасці ад якасці глебы. Гэтую падгрупу складаюць мікратапонімы, утвораныя ад назваў розных відаў глебы. Назвы зямельных участкаў у залежнасці ад якасці глебы можна разбіць на дзве семантычныя падгрупы. Гэта лексемы, якія абазначаюць наступныя рэаліі:

- 1) зямля з неўрадлівай глебай;
- 2) зямля з добра ўгноенай, урадлівай глебай.

Першую падгрупу складаюць мікратапонімы, утвораныя ад апелятываў *пустэча* (*запуст*), *лубянэ*, *лысуха*, *ляд*, *камынуха*. Гэтыя словы называюць зямлю з дрэннай глебай: *пустэча* (*запуст*) – ‘поле, дзе нічога не расце’; *лубянэ* – ‘поле з неўрадлівай зямлэй’; *лысуха* – ‘вялікае пясчанае поле, на якім нічога не расце’; *ляд* – ‘нядобрая зямля, пустэча’: *Запуст* – п. (Замшаны Мал.), *Ляд* – уч. з. (Падбела Кам.), *Лубянэ* – п. (Харсы Бр.), *Камынуха* – п. (Прыбарава Бр.), *Падпустое* – п. (Аніскавічы Кобр.), *Холодныця* – п. (Аніскавічы Кобр.) і пад.

Для мікратапонімаў, якія называюць зямлю з добрай, урадлівай глебай, асновай стаў апелятыў *навоз*, які значыць ‘добра ўгноеная, унавожаная зямля’: *Зайцюв навіз* – п. (Дубіны Кобр.), *Навіз* – п. (Чэрск, Кабёлка Бр., Крыўляны, Ракітніца, Сенькавічы Жаб., Аніскавічы, Вялічкавічы, Дубічна, Забалацце, Мелянькова Кобр., Арэхава Мал.), *Навіс* – п. (Ляплёўка Бр.), *Навоз* – п. (Булькова Жаб.), *Навозы* – п. (Крыўляны, Сяхно-

вічы Жаб., Індычы Кам., Пяскі Бр.), *Навузы* – п. (Кустын Бр.), *Навыз* – п. (Азяты Жаб.), *Навюс* – п. (Чэрні Бр.), *Квашнавіз* – п. (Аніскавічы Кобр.) і інш.

Асобную падгрупу складаюць мікратапонімы, якія даюць агульную характарыстыку глебы: *Бубен, Галая, Калатоўка, Ляжанец, Няўдоба, Пустка*. Яны ўтвораны на аснове апелятываў *бубен, гала, калатоўка, ляжанец, няўдоба, пустка*. Своеасаблівасць гэтай лексікі заключаецца ў тым, што агульнавядомыя словы выступаюць у новым значэнні. Напрыклад, *бубен* і *калатоўка* – у значэнні ‘голае, неўрадлівае поле’. Такія значэнні захаваліся толькі ў мікратапаніміі.

VIII. *Назвы зямельных участкаў па прыкмеце ‘стары – новы ўчастак’.* У якасці лексічных асноў гэтай групы мікратапонімаў выкарыстоўваюцца старажытныя земляробчыя тэрміны *старына, навіна*. Значэнне гэтых тэрмінаў да нашага часу захавалася ў мясцовых гаворках: *старына* – ‘пакінуты па якіх-небудзь прычынах участак зямлі’, а *навіна* – ‘новы ўчастак’. Назвы *старына* і *навіна* найчасцей замацоўваюцца за ўчасткамі поля і лесу, радзей – за ўчасткамі пашаў і сенажацяў. Напрыклад: *Занувынне* – паша (Шчэглікі Жаб.), *Застар’е* – паша (Мухавец Бр.), *Новінкі* – п. (Мазуры Кобр.), *Новына* – п. (Селяхі Бр.), *Новынка* – п. (Ляхаўцы Мал.), *Кырычуновы новыны* – п. (Мелянькова Кобр.), *Занувынне* – паша (Шчэглікі Жаб.), *Застар’е* – паша (Мухавец Бр.), *Новынкы* – п., с. (Добрае, Залескія Кобр.), *Новы новыны* – п. (Мелянькова Кобр.), *Новыньчыкі* – п. (Трасцяніца Кам.), *Старыі новыны* – с. (Мелянькова Кобр.), *Старышча* – п. (Хаціслаў Мал.) і пад. Заўважана, што на Пабужжы больш пашыраны тэрмін ‘навіна’.

IX. *Назвы зямельных участкаў па адзінках вымярэння зямлі.* Тэрміны, якія выступаюць у якасці тапаасноў мікратапонімаў названай групы, добра адлюстроўваюць спецыфіку земляробства Брэстчыны і абазначаюць старажытныя і сучасныя назвы адзінкаў вымярэння зямельнай плошчы: *валока, морг, гектар, дзесяціна, чвэрць, квартал, сотка*. Напрыклад, *валока* – гэта мера плошчы ў сістэме мер ВКЛ, якая раўнялася 21,36 га: *Волока* – п. (Федзькавічы, Азяты Жаб., Хаціслаў, Церабунь, Шумакі, Карпін Мал., Паніквы Кам.), *Волокі* – п. (Сінітычы Кам.), *Волокы* – п. (Сяхновічы Жаб.), *Волокэ* – п. (Кабёлка Бр.), *Вулока* – п. (Замшаны Мал., Клейнікі Бр.), *Вулокі* – п. (Навіцкавічы Кам.), *Поповая волака* – л. (Кабёлка Бр.), *Пувулокі* – п. (Ліпна Кам.).

Морг – старажытная адзінка вымярэння плошчы, роўная 0,71 га: *Моргі* – п., луг (Дзмітравічы, Шчэрбава, Расна, Дзяменічы Жаб., Амяліна Бр.), *Моргы* – п., луг, л. (Забалацце Бр., Сцяпанкі, Арэпічы Жаб.), *Моргэ* – п. (Барысы Бр.), *Морогы* – п. (Федзькавічы Жаб.), *Мургі* – п. (Баршчэва, Сінітычы Кам.), *Мургы* – п. (М. Шчытнікі Бр.).

Гектар – метрычная мера зямельнай плошчы, роўная 1 000 м²: *Гектар* – в-ў на б. (Ляплёўка Бр.), *Гіктарэ* – п. (Вайская Кам.) і пад.

Іншыя назвы ўрочышчаў: *Брыгадзіровы соткі* – ўчастак п. (Прылукі Бр.), *Двенадцаткі* – л. (Янушы Кам.), *Дзесяткі* – п. (Сцяпанкі Жаб.), *Дывытына* – п. (Унучкі Кам., Сенькавічы Жаб.), *Дывытыны* – п. (Сінітычы Кам.), *Дысятына* – п. (В. Корчыцы Кобр.), *Од Бородыцького чвiртъ* – п. (Камянюкі Кам.), *Од Сэлішчанського чвiртъ* – п. (Камянюкі Кам.), *Отъміна* – п., с. (Вялічкавічы, Залескія Кобр.), *Пытыннык* – п. (Макавішчы Кам.), *Пытыны* – п. (Чэрні Бр.), *Соткы* – частка п. (Прылукі Бр.), *Сэрэдняя чвiртъ* – п. (Камянюкі Кам.), *Трытына* – п. (Расна Кам.), *Чвiрти* – п. (Камянюкі Кам.), *Чвiртъ* – п. (Грушаўка Кам.), *Чытвыртына* – п. (Барысы Бр.), *Чэтвэртына* – п. у ¼ га (Камяніца Жыравецкая Бр.), *Четвэртъ* – п. (Аніскавічы Кобр.), *Шнурі* – п. (Ракітніца Жаб.), *Шнуры* – п. (Навіцкавічы Кам.), *Шырокий шнурок* – п. (Бародзічы Кобр.), *Шыстына* – п. (Сенькавічы Жаб.), *Шыстыны* – п. (Унучкі Кам.) і інш.

СПІС ВЫКАРЫСТАНАЙ ЛІТАРАТУРЫ

1. Лемцюгова, В. П. Назвы зямельных участкаў як крыніца беларускай тапаніміі / В. П. Лемцюгова // Пытанні беларускай тапанімікі : матэрыялы Першай беларус. тапанім. канф. – Мінск : Выш. шк., 1970. – 200 с.

2. Лемцюгова, В. П. Беларуская айканімія. Лінгвістычны аналіз назваў населеных пунктаў Мінскай вобласці / В. П. Лемцюгова. – Мінск : Навука і тэхніка, 1970. – 156 с.

СПІС СКАРАЧЭННЯЎ І ЎМОЎНЫХ АБАЗНАЧЭННЯЎ

Раёны:

Бр. – Брэсцкі;

Жаб. – Жабінкаўскі;

Кам. – Камянецкі;

Кобр. – Кобрынскі;

Мал. – Маларыцкі.

Іншыя скарачэнні:

б. – балота;

в. – вёска;

в.-ў. – востраў;

г. – гара;

гарыст. мясц. – гарыстая мясцовасць;

д. – дарога;

л. – лес;

м. – мост;

ніз. – нізіна;

п. – поле;

р. – роў;

с. – сенажаць;

узв. – узвышша;

узг. – узгорак;

ур. – урочышча;

уч. – участак;

хм. – хмызняк.

Рукапіс паступіў у рэдакцыю 05.10.2017

Klunduk S.S., Yakubuk N.R. Agricultural Vocabulary as a Forming Basis of Pobuzhie's Microtoponymy

The article studies microtoponyms of Pobuzhie. The authors point out the motivating bases that are used at the moment of creating the names of microobjects correlated with agricultural vocabulary.